

**СПОСОБИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ
ПРИ ЇХ ПОРУШЕННІ ВНАСЛІДОК ПЛАГІАТУ**
**METHODS OF CIVIL PROTECTION OF COPYRIGHTS UPON THEIR VIOLATION
DUE TO PLAGIARISM**

Ульянова Г.О.
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У статті визначено способи цивільно-правового захисту, які можуть використовуватись при порушенні авторських прав внаслідок плагиату.

Ключові слова: плагиат, способи цивільно-правового захисту, захист немайнових прав, компенсація, попередження плагиату.

В статье определены способы гражданско-правовой защиты авторских прав при их нарушении вследствие плагиата

Ключевые слова: плагиат, способы гражданско-правовой защиты, защита неимущественных прав, компенсация, предупреждение плагиата.

In this article identified the methods of civil protection of copyright when they are violated due to plagiarism

Key words: plagiarism, methods of civil protection, the protection of moral rights, compensation, preventing plagiarism.

Відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та його державами-членами Україна взяла на себе зобов'язання удосконалити захист прав інтелектуальної власності з метою забезпечення в нашій державі рівня захисту, аналогічного до існуючого в ЄС.

Позитивні зміни, які спостерігаються останніми роками, свідчать про те, що автори (їх правонаступники) починають дедалі більше уваги приділяти забезпеченню охорони та захисту прав на результати їх творчої діяльності. Зокрема, про це свідчать й статистичні дані. Так, відповідно до Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки здійснено майже 27 тис. реєстрацій прав автора на твір [1]. У 2011 р. до Державної служби подано 5392 заявки на реєстрацію авторського права на твір, що на 8,2 % більше порівняно з даними попереднього року (4948 заявок), прийнято 5176 рішень про реєстрацію, здійснено 5240 реєстрацій авторського права на твір – на 9,5 % більше порівняно з попереднім роком [2].

Разом із тим поряд із позитивними змінами у сфері охорони прав інтелектуальної власності порушення авторських прав залишаються численними. Адже привласнення чужих результатів творчої діяльності дозволяє недобросовісним користувачам досягнути різних переваг (матеріальних, соціальних, економічних тощо), не витрачаючи при цьому кошти та час на створення власних об'єктів права інтелектуальної власності.

Одним із таких способів неправомірного використання чужих результатів творчої діяльності є плагиат, який порушує як майнові, так і немайнові права творців.

Окремі аспекти захисту авторських прав від плагиату досліджувались у працях Бааджи Н.П., Петренко С.В., Сляднєвої Г.О., Харитонові О.І., Харитонова Є.О. та ін..

Разом із тим переважно увага приділяється актуальній проблемі визначення суті та ключових ознак плагиату, вдосконаленню правового регулювання реалізації права на захист авторських прав від їх неправомірного використання.

Визначення способів захисту, які мають застосовуватись при порушенні авторських прав внаслідок плагиату, має важливе значення. Адже від цього залежить можливість досягнення автором (його правонаступниками), права якого порушені, бажаного результату. Неправильне обрання способів захисту, в тому числі й при формулюванні позовних вимог, може негативно позначитись на ефективності захисту. Зазначене обумовлює актуальність дослідження питання визначення способів цивільно-правового захисту, які можуть застосовуватись при порушенні авторських прав внаслідок плагиату.

Плагиатом визнається оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. При плагиаті відбувається привласнення авторства на твір особою, яка його не створювала. Якщо при використанні твору не буде вказано його автора, однак при цьому автором цього твору не буде зазначена ніяка інша особа, такі дії не будуть визнані плагиатом. Хоча в даному випадку також допущено порушення прав автора (не зазначено його ім'я). Для того, щоб неправомірне використання твору було визнано плагиатом, необхідно також, щоб твір, в якому допущено плагиат, був оприлюднений. Врахування наведених ознак плагиату має важливе значення для правильного обрання способів захисту порушених авторських прав.

Метою статті є визначення найбільш ефективних способів цивільно-правового захисту авторських прав при їх порушенні внаслідок плагиату на підставі аналізу законодавства та практики його застосування.

Право на захист – це суб'єктивне цивільне право учасника цивільних відносин, тобто вид і міра мож-

ливої поведінки, яка може здійснюватися ним безпосередньо або уповноваженими державними органами чи посадовими особами в разі порушення, невизнання або оспорювання належного суб'єкту цивільного права [3, с. 143-146].

Реалізуючи право на захист порушених авторських прав, творці можуть самостійно обирати форму та способи захисту, передбачені законодавством.

Способи захисту прямо корелюють із сутністю порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу, зокрема: порушене право чи інтерес; мало місце порушення (невизнання, оспорювання) чи загроза порушення (невизнання, оспорювання) права чи інтересу; чи можливо (або чи доцільно) відновлювати право або ж усувати перепони в його здійсненні чи компенсувати результати порушення; чи взагалі слід застосовувати комплексний підхід у захисті тощо. У низці випадків взагалі не може йтися про варіанти, наприклад, якщо річ знищено, то відновлення права неможливе [4, с. 179].

Щодо вибору способів захисту авторських прав слід враховувати: які права порушені (майнові та (або) немайнові); спосіб порушення авторських прав; мета, якої бажає досягти творець (його правонаступники) у випадку порушення його авторських прав.

Загальні способи захисту цивільних прав, які можуть бути застосовані судом, у тому числі при здійсненні захисту прав інтелектуальної власності, передбачені статтею 16 Цивільного кодексу України та включають: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення, припинення правопорушення, відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Наведений перелік способів захисту не є вичерпним з огляду на зміщений у цій же статті припис про те, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності передбачені в ч. 2 статті 432 Цивільного кодексу України. Способи захисту авторських та суміжних прав закріплені в Законі України «Про авторське право і суміжні права» [5].

Відповідно до ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [6] суб'єкти авторського права у випадку неправомірного використання об'єктів авторського права мають право, зокрема: вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення; звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення; подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди; подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсацій; вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права; вимагати вжиття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права.

Кожен із вказаних способів захисту авторських прав може використовуватись при їх порушенні вна-

слідок плагіату. Однак, як свідчить практика, автори, чії права порушені внаслідок плагіату, звертаючись за захистом до суду, обирають одночасно декілька способів захисту.

Як свідчить аналіз судової практики з розгляду спорів про порушення авторських прав від плагіату, переважно захист здійснюється наступними способами: заборона подальшого використання незаконно створених творів, стягнення компенсації та моральної шкоди, опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення авторських прав та змісту судового рішення щодо такого порушення¹.

Слід звернути увагу на те, що виплата компенсації є не єдиним можливим способом відшкодування майнової шкоди, завданої внаслідок порушення авторських прав. Згідно з пунктом «г» частини першої статті 52 Закону «Про авторське право і суміжні права» суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав вправі подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсацій.

Відмінність між компенсацією та відшкодуванням збитків полягає в тому, що при вирішенні відповідних спорів судам слід мати на увазі, що компенсація підлягає виплаті в разі доведення факту порушення майнових прав суб'єкта авторського права, а не розміру заподіяних збитків. Таким чином, для задоволення вимоги про виплату компенсації достатньо наявності доказів вчинення особою дій, які визнаються порушенням авторського права. Для визначення суми такої компенсації, яка є адекватною порушенню, суд має дослідити: факт порушення майнових прав та яке саме порушення допущено; об'єктивні критерії, що можуть свідчити про орієнтовний розмір шкоди, завданої кожним окремим неправомірним використанням об'єкта авторського права; тривалість та обсяг порушень (одноразове чи багаторазове використання спірних об'єктів); розмір доходу, отриманий унаслідок правопорушення; кількість осіб, право яких порушено; наміри відповідача; можливість відновлення попереднього стану та необхідні для цього зусилля тощо. Розмір компенсації визначається судом виходячи з позовних вимог, однак не може бути меншим від 10 і не може перевищувати 50000 мінімальних заробітних плат, які встановлені законом на час ухвалення рішення у справі [7].

Приписи Цивільного кодексу України та Закону України "Про авторське право і суміжні права" не ставлять розмір компенсації в залежність від кількості використаних об'єктів або їх складових частин (не містять приписів стосовно залежності розміру компенсації), а лише встановлюють право стягнення компенсації, виходячи з самого факту вчинення порушення авторського права. Інші обставини (стосовно систематичності вчинення порушень, їх (його) обсягу, кількості неправомірно використаних об'єктів тощо), у свою чергу, повинні враховуватись судом у визначенні суми компенсації в кожному конкретному випадку, виходячи з меж, встановлених статтею 52 Закону [8].

Слід зазначити, що відповідно до п. «д» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права, віднесено до порушень авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту. Як зазначено в Постанові Вищого господарського суду від 17.10.2012 № 12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [7], з урахуванням припису підпункту «д» статті 50 Закону України «Про

¹ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27547862>

авторське право і суміжні права», який визначає як підставу для судового захисту вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, відсутність шкоди не звільняє порушника від обов'язку припинити порушення таких прав.

Особливого значення це положення Закону набуває при здійсненні захисту авторських прав від плагіату, адже дозволяє вживати заходи, спрямовані на його попередження, що обумовлюється наступним. Адже, виходячи п. «в» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», для того, щоб порушення авторських прав було визнано плагіатом, обов'язковою умовою є розкриття публіці неправомірно створеного твору. Однак це не свідчить про те, що використання твору без зазначення автора є правомірним. Якщо автору стає відомо про неправомірне використання твору без зазначення його імені, він має право вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права. Автор може вимагати, зокрема: не оприлюднювати (опублікувати твір), в якому незаконно використані належні йому об'єкти авторського права без внесення відповідних змін; зробити посилання на нього як автора об'єктів авторського права, які неправомірно використані; відшкодувати моральну шкоду, якщо доведе, що вона спричинена внаслідок неправомірного використання його результатів творчої діяльності. При цьому автор може звернутись безпосередньо до порушника авторських прав або подати заяву до суду.

Перелік способів захисту авторських прав, визначений у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», не є вичерпним. Автору надається право вимагати прийняття інших, передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права. Однак на практиці автори доволі часто допускають неточності при формулюванні позовних

вимог та обранні способів захисту. Зокрема, обираються способи захисту, не передбачені законом.

Так, ОСОБА_6 звернулася до апеляційного суду Черкаської області з позовом до редакції міськрайонної газети «Уманська зоря», головного управління МНС України в Черкаській області про заборону використання статті без відому, спростування публікації та відшкодування моральної шкоди. Позивачка вважає, що відповідачі, не повідомивши її про публікацію її твору та опублікувавши його під чужим іменем, з переробленням, порушили її авторське право на цей твір і завдали шкоди її діловій репутації.

Позов було задоволено частково. Як зазначено в рішенні апеляційного суду Черкаської області, не підлягають задоволенню вимоги позивачки про заборону використовувати будь-яку її статтю чи інший твір без зазначення її імені і їх зміною, оскільки така заборона прямо передбачена Законом України «Про авторське право і суміжні права» [9].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Обираючи способи захисту авторських прав, слід визначити, чи є неправомірне використання твору автора без його згоди плагіатом. Якщо права автора порушені внаслідок плагіату, автор може захищати свої права способами, передбаченими законодавством.

Якщо створений неправомірно об'єкт авторського права не оприлюднено, таке неправомірне використання твору не буде визнаватись плагіатом. Однак це не свідчить про неможливість застосування автором заходів, спрямованих на попередження плагіату. Якщо факт використання твору без зазначення імені автора виявлено до його розповсюдження, автор може звернутись з вимогою про заборону оприлюднення та розповсюдження твору без внесення відповідних змін (зазначення його як автора використаного твору, вилучення фрагменту належного йому твору).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки: рішення Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р. № [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/plans_reports.html
2. Річний звіт Державної служби інтелектуальної власності за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/i_upload/file/ukr.pdf
3. Мацегорін О. І. Поняття та зміст захисту цивільних прав / О.І. Мацегорін // Часопис Київського університету права. – 2011. – №3. – С. 143-146.
4. Солонина В.Ф. Цивільно-правові проблеми забезпечення права на захист в аспекті вибору способу захисту порушених прав / В.Ф. Солонина // Наукові праці МАУП. – 2011. – вип. 2(29). – С. 178–182 с.
5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII// Відомості Верховної Ради України. – 1994. – N 13. – ст.64.
7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012 № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>
8. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист від 04.04.2012 № 01-06/417/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_417600-12
9. Рішення апеляційного суду черкаської області від 01 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26271842>